

# KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.



## Üdvözlő-dal.

Méltóságos LÖNHÁRT Ferencz úr püspökké szenteltése emlékére.

(Május 29. 1881.)

Ha áll a bölcs régen elsohajtott  
Mély értelmü ritka mondata,  
Ki mindazok közt amiket látott —  
Legnagyobbak azt tartja vala,  
Hogy itt minden egy végzet alatt áll, —  
Különbözést nem ismer a kéz,  
Mely áld, lever egykép a mit talál —  
S nagyot, kicsit egyenlőnek néz;  
Ugy nem adhat tisztább örömvét  
E szűkköri földi létidő,  
Mint láthatni azt, midőn a végzet  
— *Az érdemet koszoruzni jő!* . . .  
S te láttad ezt Erdély ős Sionja  
Nyolczszázados léted folyamán,  
Bár szemlélted azt is miként vonja  
Szentélyedet gyászba a pogány! . . .

Gyakran sirál, mint elrabolt jegyes,  
Vigasztalást könnyekben lelél;  
De biztatott a hit: az ég kegyes —  
Megáldja azt, ki hiven remél! . . .  
S megszünt gyászod, elmúlt a vészvihar,  
A várt vigasz fölpirkadt reád;  
Föléd hajolt a védő égi kar —  
S fölhangozott dicső Gloriád! . . .  
Most újra hajt szép örömvirágod,  
S azt biboros érsek öntözi, —  
A nagy Hajnald, kinek nevét áldod, —  
*Hogy Lönhartot neked szenteli!* . . .  
Örülj, örülj Erdély ős Sionja!  
*Im támaszt nyer agg Főpásztorod!*  
Koszorúját Ő is neki fonja . . .  
Üdv tinektek magyar Főpapok! . . .

Legyen áldva áldástok az égtől,  
Melyet adtok a hü nyájra Ti!  
Apostoli Király Keresztjéről —  
Ősi joggal jár ki az neki! . . .  
*Fölszentelje Erdély Sionjának!*  
Adjon Isten életet Neked,  
Hogy viselhesd hű gondját a nyájnak,  
— Boldogitva hazát, nemzetet!

V. Cs. J.

## Szent Pál apostol tana a megszentelő malasztról.

(Folytatás.)

Az igazságot eszközlő hit mindezek után nem más, mint egyrészt az isteni kegyelem, másrészt pedig az embernek Isten iránt tanusított szabad, osztatlan odaadása által létesített élete az igazságnak. Ama hit, mely által Krisztus az emberek szívében lakozik, ama hit, mely által és a melyben az ember egészen új életet él, ama hit, mely nemcsak az értelemnek, hanem az akaratnak is műve, a mely nemcsak radix et fundamentum iustificationis est: hanem már csirájában magában hordja a megigazulást!

De ezen hitnek munkálkodónak kell lennie, mert mint Jakab apostol mondja: a hit cselekedetek nélkül holt. Ép ezért lássuk ama viszonyt, mely a hit és cselekedetek közt létezik, s egyuttal vizsgáljuk az apostol szavainak értelmében azok természetét. Hogy szt. Pál a cselekedetek alatt emberi ténykedést ért, melyek vagy a törvényhez vannak mérve, vagy pedig azoknak áthágása van általuk czélozva, vitatnunk fölösleges. Ezt kifejezései e tekintetben, melyek igen szép számmal találhatók leveleiben, kétségen kívül helyezik. Itt csak azt kell közelebbről vizsgálunk, hogy minő cselekedetokről tesz említést.

Ő ugyanis a cselekedeteknek háromféle nemét különbözteti meg:

- 1) melyek a természet törvényével, <sup>1)</sup>
- 2) Mózes törvényével, <sup>2)</sup> és
- 3) melyek Krisztus törvényével <sup>3)</sup> megegyeznek.

1. Az elsőre vonatkozólag következőleg nyilatkozik:

»Midőn a pogányok, kiknek törvényök nincsen, természet szerint azokat cselekszik, miket a törvény tart, az ilyenek törvényök — nem lévén önmaguk törvényök maguknak, kik megmutatják, hogy szívökbe van írva a törvény rendelése, bizonyosságot tevén nekik lelkiismeretük és maguk között egymást vádoló vagy mentő gondolataik az napon midőn Isten az emberek titkait megítéli az én evangéliumom szerint J. Kr. által.« <sup>4)</sup>

E szavakkal az apostol azt akarja bizonyítani, hogy a pogányok, jóllehet nincs írott törvényük mint a zsidóknak, még is bírnak egy benső törvénynyel,

mely szívökbe van vésve s a mely lényegileg megegyez a zsidók törvényével, s hogy e szerint fognak ők is Isten részrehajlatlan ítélete alá esni.

A Pelagianok ideje óta különféle megmagyarázatokra nyújtott alkalmat a — természet szó. Ők mindjárt érviül használták fel azon tan bebizonyítására, hogy az ember az isteni kegyelem segélye nélkül az összes erkölcs-törvényt betölteni s így üdvét munkálni képes.

Szt. Ágoston állítása is, hogy itt az apostol oly pogányokat ért, kik a kereszténységre tértek és Isten kegyelmének segélyével a törvényt betöltik: a mint helyünk összefüggéséből kivehetni nem a legmegegyezőbb, mert a zsidók- és pogányokról, mint stricte olyanokról beszél.

Reithmayer azon magyarázata, hogy — tenni — nem a valóságos ténykedést jelenti nagyon önkényes. — Mások meg Cajetan után azt mondják, hogy az apostol nem mondja — a törvény — hanem »ta ton nomon«, s hogy ekként ő nem az egész törvénynek minden egyes parancsolatát ide értve teljesítését akarja szavaival jelezni, hanem csak is egyes részlete teljesítéséről van szó, amennyiben t. i. a pogányok azt saját természetes eszköz folytán megismerhették.

Mindezek mellett a helyes megfejtés — »phüsei« — mikénti felfogásában rejlik.

Már a szöveg mutatja, hogy »phüsei« itt nem ellentétképen van az isteni kegyelemmel szemben felhozva, hanem inkább a benső sugalat — törekvés — »natura magistra — natura (magistra) duce« — nyilvánulásának kifejezésére. Hogy tehát szt. Pál azt mondja, miként a jobb pogányok eszköz természetes világánál felismerték az erkölcstörvény lényeges örök tartalmát, mely a mózesi törvényben nyert kifejezést, s hogy őket lelkiismeretük ösztönözte ezt betölteni s ezt részben valóban be is töltötték. Hogy vajjon az ember magára hagyatva képes-e az összes erkölcstörvényt Istennek tetsző modorban betölteni, szt. Pál arra itt nincs tekintettel.

A fentebbi magyarázatot, melyet az ujabbkori exegetak magokénak vallanak<sup>5)</sup> még a szöveg is megerősíti.

»Az ilyenek törvényök nem lévén, önmaguk törvényök maguknak,« vagy is a pogányok az erkölcsi törvény szabályát magokban hordják s ez helyettesíti náluk a pozitív törvényt.

<sup>1)</sup> Rom. 2, 14. 15. 4, 2. 9, 11. — <sup>2)</sup> Rom. 3, 20. 27. 28. 9, 32. — <sup>3)</sup> Gal. 6, 2. kor. 1 L. 9, 21. — <sup>4)</sup> Rom. 2, 14—16. —

<sup>5)</sup> L. Bisping i. m. 115 skol. —

De ezt még erthetőbbé teszik a következő vers szavai, melyek szerint, hogy a pogányok az erkölcs-törvényt lényegében ismerték, nemcsak ennek betöltését célzó ténykedésök bizonyítja, hanem lelkiismeretük is ezen ténykedéseket követő bírói működése által. Ha a pogányok nem bírtak volna az erkölcsi jó és rossz ismeretével, akkor még lelkiismeretről se lehetne szó részükről. Mivelépen abban áll a lelkiismeret ténykedése, hogy a jó- és rossznak ezen örök szabályát az ember egyes cselekedeteire alkalmazza, és a mint megegyez vagy ellenkezik amazzal a szerint ítélje el vagy pedig védje meg. <sup>6)</sup>

De hogy végül a tárgyunkra t. i. a megigazulásra vonatkozólag mit tartalmaz e hely, azt a következőkben adhatjuk:

Az apostol ugyanis, midőn azt mondja, hogy a pogányok cselekszik azt, mit a törvény tart daczára, hogy nincs törvényök, s hogy ekként lelkiismeretök kalauzul szolgál az örök életre, nem mond el lent annak, mit máshol tanít, hogy az ember csakis a Krisztus-váltás munkájában való hit által igazul meg Isten előtt; mert ama cselekedetek által a hit különösen a Krisztus kegyelmében való hit nincs kizárva. Mert a zsidók és pogányok egyaránt Isten előtt érdemes cselekedetet nem tehettek a nélkül, hogy egyszersmind ne hittek volna Istenben s ne lett volna határozott óhajtasuk, megcselekedni — mindazt, mi üdvözülésükre nézve szükséges. Ez által hittek, habár nem külsőleg (explicite) de bensőleg (implicite) Krisztusban is, és e hitben megnyertek Isten kegyelmét, mely által jót cselekedhettek. Szt. Pál ez által nem mondja, hogy a zsidók és pogányok maradnak, saját törvényeikben is feltalálják üdvösségüket; hanem csakis utalni akar arra, hogy mennyire szükséges tökéletesebb vallási állapotba lépniök, melyben a hit- és kegyelem tökéletes módon J. Krisztus által nyújtatik. <sup>7)</sup>

(Folytatás köv.)

### Br. Dipauli követ beszéde, melyet a bécsi birodalmi gyűlésen 1881. majus 13-án tartott.

„Vajjon nepnevelésünk ezután is csak az általános humanisticus elveken nyugvó műveltség párt nélküli tengerén hanyattassék ide s tova, avagy már egyszer azon állandó alapokra legyen fektetve, melyek az örökkévalóságból származván, az örökkévalóságba is vezetnek, és a melyek minden erkölcsi szabadságnak,

minden erkölcsi életnek egyedül és kizárólag képezik biztos zálogát?”

E szavakat német közoktatási minister az Elbinger-féle iskola-vita alkalmával mondotta és e szavak világosan s megczáfolhatlanul mutatják, hogy még ott is, hol az osztrák liberalismus már évtizedek óta a tudományt a maga benső lényegében kutatta és fitogtatta azon meggyőződésre jutottak, miszerint hamis nyomdokot követtek.

Ha a kormányok feladata egészen a franciaforradalomig, az vala: hogy a haladást előmozdítsák akkor a jelenhez amazt mérsékelniök kell, hogy a népek a vészes elbákásból megőriztessenek. Szomoruaik és megrendítők azon szerencsétlen ismert események, melyek szomszédállamunkat ezen belátásra vezették; reméljük, hogy Ausztriában a más kárán tanulni fognak, s hogy ezen fognak addig várni, míg nálunk, is a közelgő harczí ménék lengedező sörényei és egetrázó dobogássá arra emlékezhettek minket, — de talán már későn, hogy mi is a korszellem követelményeinek s egy fénylő elméletnek kedvéért a népeknek valódi és állandó boldogságát kérdéssé tettük.

Korunk gyors ütényben halad, és a különféle elvek gyorsabban mint valaha rohannak teljesezésük, — végzetes teljesezésük felé. De egy kérdés sincs, mely minden közt — olyannyira érdekel, mely minden állapot érdekét magában foglalja, a földműves kunyhójától elkezdve, ki magát és övéit a sziklás orom szűk terméséből nyomoruságosan tartja fenn a császárpalotáig, melyre a hitben kifáradt nemzedék „Mene, thekel phares“-et írja; — mondom egy kérdés sincs, melyet gyorsabban végleges megoldásra kell vezetni, mint az iskolakérdés. —

Hisz ez bizonyos tekintetben a keresztény vallás kérdése, különösen azon államokban, melyekben az iskolakényszer divik; és már Montesquien, kit ultramontán törekvésekről gyanusítani legkevésbé sem lehet, hires. „Esprit des lois“. „A törvények szelleme“ című művében írta: „a keresztény religio, melynek tárgyát csak a jövő élet boldogsága látszik képezni, egyszersmind a jelen életnek boldogságát alapítja meg“.

Másodrendű ugyan, de azért mégsem kevésre becsülendő mozzanat továbbá az is, hogy az új iskola költségei oly annyira megnöttek, hogy az adófizető állam-tartomány- és községben semmiféle adó terhe alatt sem görnyedezik úgy, mint épen az iskolaadó alatt.

Azonban e kérdés fő és sarkpontja mindig és szükségképen az fog maradni: „Legyen-e az iskola oktatás avagy nevelés; vajjon a népiskola csak az élet-hez hasznos ismeretek oktatása legyen-e vagy pedig nevelés, mely egy Isten akarata szerinti, örök célnak eléréséhez vezessen?”

E kérdés az állam részére így alakul: akarja-e az állam alattvalóit, polgárait, jövő nemzedékét az Istenbeni hitben és az egyedül ezen hitben alapuló jó vagy rossz közötti különbség elismerésében fölnevelni —

<sup>6)</sup> V. ö. Bisping i. m. 117 l. — V. ö. Tarkányi-féle nagy szt. Irás 1478 l. 18-ik jegyz.

vagy ama merész kísérletet akarja kockáztatni: hogy oly nemzedéket neveljen föl, mely anyagiasan fölnevelve Taine azon elvének fog hódolni: hogy bűn és erény oly termények mint a cukor és gáliczko.

Azt fogják mondani: ezek végletek és ezek közt jobbra és balra még sok árnyalat van. Igen is vannak köztök árnyalatok; bizonyos, hogy ilyen középállapotoknak létezniök kell és léteznek is; de ezek csak átmenő állapotok, melyek természetszerűleg e két véglethez fognak közeledni és kell közeledniök.

Hisz Korunk borzasztó módon értette, épen az iskolakérdésben vonni, és le is vonta az elijesztő következtetéseket.

Lehetséges ugyan, hogy a különösen szerencsés viszonyok közt hazánk azon kivételt képező kedvező állapotban leend, miszerint benne e következmények kevésbé gyorsan és épen azért kevésbé is láthatóan fejlődnek ki. De kétség abban nem lehet, hogy a mai általános viszonyok, az általános világforgalom, a sajtószabadsága — egy szóval az egész mai „standard of life”-nk mellett ugyanazon elvekből ugyanazon következményeknek szükségképen és mindenütt ki kell fejlődniök, amint ezt az igazság és észtan alapelvei hozzák magukkal. Minden évvel, minden elhaló nemzedékkel egyszersmind jó része a régi hűszivü családi hagyományoknak sirba száll, mely fájdalom a következő sarjadék által nem póltatik; ez eltűnéssel pedig a nevezett következmények valósulása mintegy mértani haladványban növekedik. Ezen és sok másokból kötelességében és jogában áll egy oly követnek, ki hazájának hű fia, s Isten és császárához hű választásnak képviselője: véleményét nyíltan kimondani, segílyt és védelmet követelni ott, hol megtérésre van szükség, és pedig szükség a család és társadalom egyház és államra néve egyaránt.

Már 50 év előtt egy híres francia államférfi és minister, a protestans Guizot e szavakat írta: „minél élénkebb és kiterjedtebb leend a társadalmi mozgalom, annál kevésbé lesz képes a politika az emberi társadalom megingatott alapját megerősíteni; erre a föld hatalmainál magasabb hatalmasság és tartósabb elvek szükségesek, mint a melyeket az élet nyújt. n: Isten és örkkévalóság.

„Az allami társadalom és az egyház nem értik többé egymást mondja Prondhon s azért és mióta nem értik egymást, beállott a forradalmi korszak.”

E szavakat a bölcész és istentagadó Prondhon mondá és ilyformán bizonyítá be: „míg egyház és állam társadalom és vallásos érzelem nem valának egymástól elválasztva, addig a forradalomnak nem nyújtott rés, melyen behatolhatott volna. Az egyház nem lehet egy vallástalan elvnek pártolója, de másrészt a felekezeti jeleget csak a katolikus iskoláknak követeli. Hisz ő nem fogadhatja el azon szellemet, mely a mai modern tanférfiak gyülesein, mint pl. a Fróbel egyesület nagy gyűlésén 1879-ben oda nyilatkozott

hogy az embernek minden viszony természetfölötti lényekhez mint a természeti kifejlődésen nem alapulók nem vétethetnek tekintetbe.”

Már magoknak a protestansoknak is az ujpogányság az iskolában veszedelmesnek látszik s mindenütt hangoztatják Luther mondását: Valóban senkinek sem tanácsolom, hogy gyermekét oda küldje, hol a szentírás nem uralkodik.”

De nemcsak a papság, nemcsak az osztrák püspökök, nem csak az igazhitű protestansoknak, de még a legliberalisabb szellemű államférfiak és bölcészek is ugyanezen értelemben nyilatkoztak.

Legyen szabad egy néhány ilyen helyet felolvasnom. Igy Sulliván az angol parlamentben a felekezetenélküli iskoláról azt mondja (olvas): „A felekezetenélküli iskola a legnagyobb szerencsétlenség, mely egy nemzetet érhet.” Gladstone a minister (olvas): Minden nevelési rendszer, mely a vallást a második sorba szorítja, veszedelmes.” Quizott (olvas) „A népnevelést csak vallásos légkörben kell adni és fogadni.” Cousin (olvas): „nyilvános iskola szentély és abba a vallás ugyan azon joggal tartozik mint az egyházba.” Hugo Viktor „L Assenblée 1850. januar 15-én (olvas) „Véleményem szerint a keresztény nevelés most szükségesebb, mint valaha.”

Minél szabadabb az ember, annál szükségesebb neki a hit.

Ez épen napjainknak szerencsétlensége, hogy az emberek mind csak a földi dolgokat tartják szem előtt.

Egész szívemből kívánom a keresztény nevelést.

És mindezen férfiak e nyilatkozatokata felekezetenélküli iskoláról nem mint magánemberek vagy csak lelkiismeretök előtt, hanem mint államférfiak tették, mivel nemcsak tanult, hanem erkölcsös, jelemes, hívő népet kellett az állam javára követelnök. Agassiz értekezéseire hivatkozom, aki kimutatta, hogy New-Yorkban a prostitotio épen az állami iskolákból keletkezik, továbbá Clinton-Herriánra New-Yorkban, a ki az ifjuságnak tervszerű csábitását a felekezetenélküli iskolákban kimutatta, Montgomery értekezésére San Franciscoban, ki a vallásnélküli állami iskolát „köztünk duló erkölcsi halálnak” nevezte.

Azonban nem kell messzire az Oceanon túl szárnyalni, tekintsük csak közelebb szomszédallamunkra, mely már is kénytelen belátni, hová vezet a felekezetenélküli iskola.

A szomszédállom tanférfiainak 1879-ben tartott egyik gyűlésén Putkammer miniszter mondá (olvas) „A vallásoktatásnak az egész népnevelés központjának kell lennie; azon napon, a melyen a népoktatás számára az evangelium kimerithetlen üdvforrásából az alapot meríteni megszününk, összes nemzeti művelődésünk hanyatlása megpecsételve lesz.

# T Á R C S A.



## Üdvhangok.

Felderült a nap s bíborán a hajnal  
Hozza várva várt öröm ékes ágát,  
Lepke szárnyakkal lemosolygva száguld  
Bérc s ligeten át.

Jön és hoz babérkoszorút, szülöttje  
Zöldelő lomb közt elegyítve fűzi  
„Rény“ és Érdemnek ragyogó virágit  
Égi csokorral.

Téged üdvözöl rebegő szavakkal,  
Homlokodra tűz magas érdemeiből  
Hervadatlan dics koronát szerényen  
Fény özönében.

Van e fénylőbb s szebb jutalom a földön:  
Mint mikor édes tudatunk szavával  
Egybe hangzik már a világ s e kettőn  
Mennyei áldás.

Kis hazánk fölött a magasban áldás,  
Égi kegy sugár, aranyos verőfény;  
S zeng az ének föl, ima kél az ajkon  
S millió szívben:

„Hogy a kit nekünk szerető vezérül  
Küldöttél oh Kegye — a magasból áldást —  
Tartsd meg Isten őt hivednek Atyját  
Üdv s örömeinkre!“

Üdv legyen néked szerető vezérünk,  
Jó atyánk Lőnhárt, ki mihozzánk áldás  
S égi kegygyel gazdagon ékesítve  
Jössz haza vissza.

Üdv legyen néked szerető vezérünk  
Ezt kiáltjuk mind hived az Urban  
S bérczek felhős ormai viszhangozzák  
Tiszteletedre.

Üdv legyen néked szerető vezérünk  
Jó Atyánk, nézd csak: ime kőnysemünkben  
De nem, nem a bu — hanem édes köny az —  
Könnye örömeink.

Fel Sion! nézd dics koronádra újra  
Drága gyémántot, ragyogó erényű  
Püspököt fűzött a magas Meny; Éljen!  
Dalra tehát fel.

A k.-fehérvári növendékpapság nevében:  
*Prokupek S.*

## Kisebb közlemények.

**Köszönetnyilvánítás.** Egy igen kedves kötelességet akarok teljesíteni, midőn borbándi r. k. hiveimtől bucsut véve, a nyilvánosság terén köszönetet mondok azon áldozatkészségükért, melylyel egyszerű felszólításomat meghallgatva, minden szegénységük mellett is a főoltár helyreállítási költségeihez, járulni szivesek voltak. Adakozások a következők részéről történtek: Balogh Ignác lelkész 20 frt. Praschak Rajmond gondnok 10 frt. Pujkon Ferencz megyebíró 2 frt. Fára József 5 frt. Kádár Antal 3 frt. Szabó András 1 frt. Román Juhász 2 frt. Gócsa János id. 1 frt. Szabó István 1 frt. Juhász János 1 frt. Juhász András kántortanító 5 frt. Baranyai László 5 frt. Fára János 50 kr. Gócsa János ifj. 1 frt. Fára István 1 frt. Tóth László 1 frt. Fára Tóni 1 frt. Pujkon Gáspár 1 frt. Pujkon György Imréné 50 kr. Kiss Péter 20 kr. Duma László 10 kr. Fára Károly 50 kr. Murza Sándor 20 kr. Fára József 20 kr. Tóth György 40 kr. Thót József 40 kr. Pujkon László 30 kr. Németh János 50 kr. Fára Mátyás 40 kr. Németh Éva 20 kr. Dombi Józsi 50 kr. Dombi János 50 kr. Faux Márton 30 kr. Pujkon Gergely 50 kr. Pujkon Lőrincz 20 kr. Olasz János 20 kr. Dombi Gyuri 50 kr. Murza István 50 kr. József 30 kr. Szabó Ignác 30 kr. A Méltóságos káptalan kérésére 20 frtot kegyeskedett e czélra utalványozni a miért a hivek nevében is e helyen hálás köszönetemet nyilvánítom. S így összesen fel van ajánlva 89 frt, 20 kr. Adja az Isten hogy a kis kezdeményezés mielőbb ohajtott és kívánt sikerhez juthasson.

A borbándi r. k. jó hiveket pedig kik szívességükkel egy évi lelkészkedésem alatt kivétele nélkül szüntelen elhalmozni törekedtek áldja meg a Mindenedható mindenemű áldásának bőséges harmatával. Őszinte szívből kívánja Balogh Ignác theolog. tanár, volt borbándi ideigl. lelkész.

— A „szebenmegyei róm. kath. tanítóegylet“ f. é. április hó 19-én és 20-án tartotta meg tavaszi vándorgyűlését Erzsébetvároson.

(Vége)

Esti 7 órakor a városi szépen decorált és gazdagon kivilágított tánctermet töltötte meg a közönség színe-java. Láttuk a kir. törvényszék tiszt. elnökét és bírját, a városi előljárást, az ott állomásozó honvéd- és huszár tisztikart, a tanári testületet, más hivatalnokokat és a hölgyek díszes koszorúját. Mindannyian kíváncsi volt, hogy ugyan bizony mit rendezhet egy tanító egylet. De aztán láttak is halottak is, meg aztán tapsoltak is eleget.

Az egyleti tagok Zsák W. „Virágnak mondanálak“ gyönyörű quartettjével nyitották meg az estélyt. Ezt követte Orelt Lajos szavalmánya. Dóri András szavalt. A jól előadott humoristicus darab legjobb hangulatban tartotta a közönséget. Ezután újra az egyleti tagok

által előadott Hann M. „Te voltál egyetlen virágom“ cz. quartettet tapsolá és ujrázá meg a bőkezű és előzékeny közönség, de az éjjeli utazás és napi munka következtében fáradt vándorok adások maradtak az időveléssel más napig. Következett ezután az estély fénypontja Ferenczy István előadása. Többek között bemutató a bűvös asztalt, a széplátót, bűvös tölcsért, bűvös kannát, lépcsőn járó bábót, a tánczó villanyos bábokat, a Morse-féle távirót, a villanyos csengettyűt, a villanydelejes lendítő kereket, a villanyos szénfényt, a szikrázó kereket, a Ruhmkorf inductort, a Geisler csöveket, a telephont, mikrofont és phonographot.

Ferenczy tanárnak előadása elragadta és teljesen fölülmulta a közönség várakozását. A másfél óráig tartott érdekes és változatos programmu előadást a közönség mindvégig legfeszültebb érdeklődéssel hallgatta. Meg is tapsolta és éljenezte a szakértő, ügybuzgó és hivatásának teljes odaadással élő fiatal es derék előadót érdeme szerint.

Gyakran volt már alkalmunk Ferenczy tanár urnak érdekesítő előadásain gyönyörködni, mindannyiszor bámultuk a szakismeretet, jártosságot, szorgalmot és férfias kitartást. Fogadjá a tanár ur e helyen is az egylet osztatlan elismerését és köszönetét!

Elismeréssel és hálával adózunk e helyen tkts. Veress Ignác n.-szebeni kir. áll. főgymn. igazgató urnak és jóakaró tagtársunknak is, ki készséggel engedé meg, hogy az előadáshoz szükséges természettani eszközöket Erzsébetvárosra szállithassuk. Veress igazgató ur tudja méltányolni a néptanító egyleti működését, s a hol csak lehet örömmel nyújt segédkezet azoknak, kik a gymnasium alapjának biztos lerakásán munkálkodnak.

Ha megyénkben egykor virágozni fog a magyar elemi tanügy, ez első sorban állam főgymnasiumunknak talajdonitandó, melynek lelkes tanári kara örömmel és készséggel nyújt segédkezet és ad utbaigazítást bármely hozzáfördülő tanítónak. Csak az a kár, hogy kevesen veszik igénybe az ajánlkozó alkalmat, kevesen akarják és merik bevallani, hogy ezen megamazon a téren nem elég jártasok: inkább maradnak a sötétségben, holott a világosság terjesztésére vannak hivatva és dótálva.

Más nap apr. 20-án az egyleti elnök által tartott istenitisztelel meghallgatása után M. Izay Teréz tanítóno tartott nyilvános tanítást a leány isk. 5-ik osztályában Hunyady János kormányzóról és hadvezérről. Utánna Szánthó Mihály teréz-árvaházi tanító a 3-ik osztálylyal a földrajzból. Beutazta a növendékekkel a Küköllő mentét, mindkét nyilvános tanítás megbíráltatván, teljes sikerültnek nyilvánított.

A kézimunka megbírálására kiküldött bizottság tette meg most jelentését. Örömmel es teljes elismeréssel constatálta a bizottság, hogy a kiállításban a legszebb, legmunkásabb és leghasznosabb tárgyak voltak kiállítva u. m. kötések, horgolások, fehérnemű varrások, himzések, hárászmunkák, fűszermunkák, viasz-, tapló-, posztó- és csomózási munkák, rajzok, festmények, családi reliquiók, faragványok és diszművek.

A bizottság elismerő okmányok kiadatását javasolja. Határozatott, hogy bíráló bizottság által kijelölt kiállítóknak az egylet az elismerő okmányokat mielőbb elkészítse és kézbesítse.

Avedik Lukács fölbontván a kiállítók névjegyzékét magában tartalmazó bepecsételt levelet, fölolvasta az elismerő okmányokra magukat kitüntetett kiállító neveit, melyek közül szabadjon néhányat e helyen is megemlíteni:

Beáta Mari, Avedik Simonné, Dr. Antalffy Manoné, Dsokebin Kata, Csiki Ida, Kozocsa Ernesztina, ifj. Zakariás Róza, Jorg Irma, Szentpéteri Lotti, Pátrubán Mariska, Dániel Róza, Pap Antalné, Nuridsán Rebi, Zakariás Károlina, Hinter Otilia, Krausz Nina, Schedelmayer Mari, Hübner Rezső segesvári tanító, Orelt Lajos, a Teréz-árvaház munkaterme stb. stb.

Elnök meleg szavakban mondott köszönetet Erzsébetváros ügybuzgó és nemeskeblű hölgyeinek, hogy szerény vándorgyűlésünket ily csinos, remek és minden tekintetben teljesen sikerült kiállítással lepé és örvendezte meg. Ferenczy Istvan alelnök a bíráló bizottságnak szavazott köszönetet.

Avedik plébános tartott ezután érdekes felolvasást az örmény nemzet történetéről.

Az éljenzéssel fogadott és nagyszámu közönség által halgatott tanulmányos előadás az egylet emlékkönyvében határozatott megörökíttetni. Különbben bírjuk a tiszt. felolvasó urnak azon szives ígérétét is, hogy felolvasását sajtó alá adandja és egy-egy példánnyal egyletünk tagjait is meg fogja örvendeztetni.

Elnök fájdalommal és érzékeny szavakkal jelenti, hogy a tanítóegylet egyik buzgó munkása Török Sándor n.-szebeni kir. állami iskolai tanító f. é. márczius hó 30-án hosszas betegeskedés után meghalt. Temetésén testületileg jelent meg az egylet s ravatalára koszorut tett. A vándorgyűlés szomoruan vette ezt tudomásul s határozta emlékét és életrajzát jegyzőkönyvben megörökíteni.

Határozatott, hogy a következő gyűlés Nagy-Szebenben tartassék. Nyilvános tanítást fog tartani Szász Károly a természetanból és Horvát Miklos a számtanból. Szánthó Mihály emlékbeszédet fog tartani Török Sándor fölött. Ugyanekkor fog pályázat hirdettetni Szebenmégye földrajzának megírására.

Többféle indítvány tárgyalása után, elnök megköszönve a közönségnek valamint Markovich esperes urnak és Avedik plébános urnak a szives fogadtatást és vendégszeretet, déli 1/2 2 órakor a gyűlést, megnyitó beszédéhez hasonló lelkes szavakkal, bezárta.

Gyűlés után ftdő Avedik plébános urnak dusan megrakott asztalánál sorakozánk. Első pohárköszönőt az elnök ur mondá kegyelmes főpásztorunk ó Excellentijára és az épen királyi kitüntetést nyert Trefort Ágoston vall. és közokt. m. kir. miniszter ó Nagyméltóságára. Mindkét köszöntés táviratilag közöltetett ó Nagyméltóságokkal.

Estu 7 órakor a nagylaktanya helyiségében rendeztek az erzsébetvárosi tanulók színelőadást a vendégek tiszteletére. A nagy termet teljesen megtöltötte a szép közönség, mintha talán sejtette volna azon kedves

meglepetést, melyben részesült. Felhuzatván a függöny, s ime a színészek helyet a tegnapi adós maradt tanítók állottak a színpadon enekelvén „Viharban“ az első darab után pedig „Ez a világ a milyen nagy“ című dalokat. A tanulók is teljes elismeréssel adtak elő 2 kitünőt szindarabot, nem is lehet ez másképp ott, ahol a rendezőseget egy Ávedik Lukács és Csiki Miklós vállalják el.

Esti vonattal indultak haza a tanítók, mélyen szívódkban vérsbe Erzsébetváros nemes közönségének szíves és páratlan vendégzeretét, előzékenységét s a tanügy iránti meleg érdeklődését. Meggyőződhetett Erzsébetváros, hogy egyletünk nem csak névleg áll (mint a hogy némelyek a központban gondolják és szeretnék) hanem működik is kitartással és erőfeszítéssel. Hogy mennyire nyerte meg a vándorgyűlés sikeres lefolyása a közönségnek iskoláik és tanítóik iránti nagyobb vonalmát, melegebb érdeklődését és pártolását, azt már a közel jövő hiszszük fényesen fogja megmutatni.

A minden igaz ok nélkül távol maradt kath. néptanítók pedig sokat veszítettek közönyösségük által. Nem gondolják ezen tanító urak, hogy egyletünk úgy katolikus mint pedig magyar állami szempontból nagy missiora van hivatva. — Több érdeklődést, több jóindulatot és munkásságot várunk és követelünk megynék kath. néptanítóitól azon egylettel szemben, melynek fővédnöke a mi kegyelmes főpásztorunk ő nagyméltósága, ki legnagyobb érdeklődéssel kíséri egyletünk minden mozzanatát, s eddigi működését legnagyobb meglegedésére méltatni kegyeskedett.

— s — y

## Irodalom.

— Megjelent és beküldetett; **Vezérkönyv** a jubileumi teljes bucsu alkalmából, a kath. nép és ifjúság számára, a püspöki hatóság jóváhagyásával összeállította Tódor József, erdélyegyházmegyei áldozár, szentszéki jegyző, papneveldei hittanár és tanulmányi felügyelő, hittudor.

Ezen vallásos füzet a mily kimerítő és alaposan megértető ismertetést nyújt a jubileumi teljes bucsu lényegéről, ép oly kenetteljes imák-, zsoltárok-, könyörgések- és fohászokból füz szárnyakat az Isten után sovárgó léleknek fölemelkedésére, mire oly nagy szüksége van az élet ezer viszontagsagai alatt nyögő hívő népnek. A csinos kiálltású műnek ára 40 kr. vagy 2 intentio elvállalása. Kapható szerzőnél; az erdélyegyházmegyei lelkészkező papság pedig a templom pénztárából is megrendelheti 1 példányban; mi annál könnyebbé teszi annak megszerezhetését.\*) Régi az ideje, hogy a magyar irodalomban a nép számára józan

\*) Daczára ezen kedvező megszerezhetési módoknak és a mű korszerűségének sajnálattal kell konstatálnunk, hogy még eddig alig érkezett annyi megrendelés szerzőhöz, miszerint a kiadás költségeit fedezhette volna, mi miatt kénytelen volt szerző az ígért hat ívből is csak a legszükségesebb négy ivet kinyomatni. Szerk.

ismereteket közlő ilyszerű munka nem jelent meg, noha jubileumok már többször tartattak, pedig csak úgy lehet erkölcsi termékenysége a vallási gyakorlatoknak, ha azok jelentőségét behatóan megérthetik és felfoghatják a keresztény hívek; ugyanazért e korszerű és hiánypótló könyvecskét a lelkészkező papság és minden vallás- és népbarát szíves pártolásába ajánljuk s ennek terjesztésére egész bizalommal felkérjük.

— **Lelki kincstár** az épületes irodalom remekeiből. Szerkeszti és kiadja Dr. Nogáll János. III. és IV. kötet.

Az első tartalma „Liguori szt. Alfonz Vezérkönyve az oltári szentség látogatásáról.“ Negyedik kiadás. Eger. Érsek-lyceumi nyomda. 1881. Kis nyolczadrét. XVI. és 430 lap. Függelék 195 lap. Ára diszkötésben 2 frt, közönséges kötésben 1 frt, 50 kr.

A második pedig: Tiszt. Skupuli Lőrincz Lelki Harcza.

Eger. Érsek-lyceumi könyvnyomda. 1880. Kis 8-adrét XV. és 302 lap. Függelék: Imádság és Elmékedésfélék 195 lap. Ára diszkötésben 2 frt, közönséges kötésben 1 frt, 50 kr.

Mindkét kötet megrendelhető ftdő. Dr. Nogáll János pergamói felszentelt püspök és kanonok ur ő Méltóságánál Nagy Váradon.

A ki figyelemmel kíséri a szép lendületet, melyet magyar egyházirodalmunk ez újabb időben nyert: lehetetlen, hogy a jelentékeny gyarapodás felett örömmel ne teljék el s ne érezze közelét e téren is egy szebb jövő derengő hajnalának. De az egyes hittudományi ágaknak szakszerű művelése mellett a keresztény hitélet gyümölcsösebb felvirágoztatásának és emelkedésének leghathatósabb tényezői is — az épületes könyvek — szép számban kezdenek gyarapodni. Azonban mindamelllett is, hogy kevesen vannak, kik e különben oly sok lelki haszonnal járó munkára vállalkoznak, még is az ezen sivárnak látszó téren működő erők tevékenysége a legszebb reményekre jogosít fel.

Az áldozataiban kifogyhatlan, tevékenységében kifáradhatlan főpap Dr. Nogáll ő Méltósága igen jókor átlátta, hogy a keresztény hitéletet mi által se lehet annyira élesíteni . . . az igaz, tette és áldozatra kész hitbuzgóságot mi sem lobbantja oly annyira láng-ra . . . mint az épületes könyvek terjesztése! E czélból a bámulandó munkásságu bajnok már az ötvenes évek végén közrebocsátá „Épületes könyvtár“-at, melyből eddig három könyv jelent meg; (Csarnok, Keresztény Vezércikkkel. Szt. Halmok) s később több kisebb nagyobb terjedelmű de egyaránt jelentőségteljes s nem kis horderejű vállalaton kívül a „Lelki kincstár“ s megírására közrebocsátására vállalkozott, melyből az I. kötet „Kempis Tamás négy könyve Krisztus követéséről“. Pest 1864-ben jelent meg; a második: „Boldogasszony követése“ Pest, 1865-ben; a harmadik: „Liguori szt. Alfonz három könyve az oltári szentségről“ Pest 1866-ban; a negyedik Skupuli Lőrincz „Lelki Harcza“ Eger 1880-ban.

E két utóbbi kötete a „Lelki kincstár“-nak fekszik most előttünk és pedig az első már negyedik kiadásban a következő megváltozott címmel: „Liguori szt. Alfonz Vezérkönyve az oltári szentség látogatásáról Eger, 1881.“ Ily műveket nem lehet csak egyszerűen tudomásul vennünk: — hanem kötelességünk a katolikus nagy közönséggel tartalmilag is megismertetni a mennyire tollunk képes, hogy legalább ez által is kalauzul szolgáljunk az általánosan terjengő hitbéli tájékoztatatlanságban szenvedőknek, s nemcsak figyelmüket de pártolásukat is a jó ügy érdekében kinyerjük. Lássuk tehát milyenek?!..

Mindkét műhez szerző lánglelkének megfelelő előszót irt, mik egyuttal a mű belbecsét is feltüntetik. Megérdemlenék, hogy az egészet ide igtassuk, mert belőlök a lelkesedés oly nagy mérve szól, hogy az bárkit is magával ragadni képes.

Álljanak itt a következő nyilatkozatai:

A „Vezérkönyvben“ ugyanis így szól: „könyv ez, melynek malasztosságra alig akad párja, a keresztény világ irodalmának egyik legdrágább kincse. Könyv ez, mely szent szerzője lelkének sugárfénye, körülbelül egy század óta a keresztény hitéletnek hatalmas emeltyűje, keresztény lelkek millióinak éltetője, lelki-életőknek nap-nap után kedves táplálománya. Könyv ez, nem szentírás, mely nem emberi elme szüleményei, de könyv, melyet VII. Pius emberi elmeszülemények remekének, a Krisztus követése után elsőnek mondott: könyv, melylyel a ki megbarátkozik, tapasztalja, hogy illik rája az írás igéje: „Izleljétek meg és meglátjátok, hogy mily édes az Ur.“ Ennél hathatósabb ajánlatot lehetetlen írunk. De tekintsük csak részletes tartalmát s megfogunk győződni az apostoli buzgalmu író szavainak igazságáról!

(Vége köv.)

## A napi események köréből.

— Pünköst napja Kalocsán holnap nagy fénynyel lesz megülve s e fényből erdélyi egyházmegyénk is boldogan merit egy szelid sugarat. Főmagasságu Haynald Lajos bibornok-érsek ő Eminentiaja a nagy tudományu férfi és világhírű egyháznagy Erdély érdemekben megöszült főpásztora, Dr. Fogarasy Mihály püspök ur ő Excellentiája oldala mellé segédpüspöknek fölszenteli Lönhart Ferenc ő méltóságát. A Szentlélek kegyelme, mely a kereszténység első pünköstje alkalmával rendíthetlen, lánglelkű nagy férfiakat avatott föl az isteni igazságok bajnokaivá, a nagy Haynald kézföltétele által Erdélyegyházmegyénk érdemekben gazdag lánglelkű főpásztora mellé is oly férfit avat föl a szent útkok kiszolgáltatójává, ki tör-

hetlen munkássága által a fáradságos lelki kormányzásban erős támasza lesz s kinek személyében a történelmi tekintélyű egyházmegye ügyei helyes vezetésének s a szent hit és hazafiság szellemében való fölvirágoztatásának biztos záloga van letéve. Azért méltó érzellemmel csatlakozik egész Erdély Kalocsa holnapi szép ünnepélyének örömeihez s nagynevű metropolitánk szent ténykedéséhez ugy a főpásztor, mint az ur szőlőjében munkásai és hívői méltán fűzik kegyelettel szerencse- és üdvkívánataikat.

— Jótékonyág. Fűdő Dr. Fogarasy Mihály, erdélyi püspök ur ő nagyméltósága, a kadicfalvi róm. kath iskolához építésére 500 frot, a szentegyház-as-oláh-falvi r. k. iskola építésére 4000 frotot; az etédi r. k. hitközségnek iskolaépítésre 1100 frotot, a nagyszebení sz.-ferenczrendi apácák vezetése alatt álló leánynevelde kibővítési költségeinek fedezésére, másodizben-4000 frotot; a m.-bándi róm. kath filialis hitközségnek takarékmagtár alapítására 100 frotot kegyeskedett adományozni. Továbbá, különféle egyletek, templomokiskolák és hitközségek segélyezésére 2372 frotot; tanulók segélyezésére 496 frotot; irodalmi vállalatok támogatására 380 frotot; károsultak s szűkölködők felsegítésére 387 frotot méltóztatott fordítani.

— Nyilvános köszönet. A gyulafehérvári püspöki papnöveldei tagjai elmulaszthatlan kötelességüknek tartják kinyilvánítani foró köszönetüket Főtisztelendő Dr. Tódor József tanulmányi felügyelő urnak azon kegyességéért, melylyel az általa szerkesztett „Vezérkönyv“-nek 50 példányát köztük ajándékképpen kiosztani sziveskedett. Midőn tehát e nemes tettért a nyilvánosság terén köszönetet mondunk egyszersmind forrón ohajtjuk hogy a Mindenható áldása koronázza fáradságtalan és sikerdus munkását. Gyulafehérvártt. 1881 máj. 30. A n ö v e n d é k p a p s á g.

— Jótékonyág. A szászsebesi takarékpénztár iskolánknak 20 frotot ajándékozván, azt a nyilvánosság terén is megköszönni kedves kötelességemnek tartom Szászsebes 1881, máj. 20-án Holló Kázmér lelkész.

„Urnapi sz. Mise és Körmenet.“

Főpásztori jóvahagyás mellett a nép számará magy ar ul kiadta Szabé István gymn. paptanár Ára bérmentesen küldve 10 kr.

Az „urnapi körmenet“ külön 5 kr. 50 egyszerre megrendelt példány bérmentve küldetik meg. Megrendelhetők Gyulafehérvártt (vár) a kiadónál.

— Figyelmeztetés és kérelem. Miután a folyó 1881 ki évknek első fele e hónap végével lejár s még mindig igen tetemes tagdíjak hátralékban vannak; azért felkérjük teljes tisztelettel a hátralékos tag urakat, miszerint tagdíjukat pénztárunkhoz minél előbb beküldeni sziveskedjenek. Tájékozás végett fogjuk legközelebről az illető kimutatást közölni.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztő-bizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.